

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

на дисертаційне дослідження

Чжан Чже

**Натюрморт у жанрово-видовій структурі китайського мистецтва:
еволюція, типологія, майстри**

Спеціальність 023 – Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво,
реставрація

Галузь знань 02 – Культура і мистецтво,

представлене на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD)

Науковий керівник – Корнєв Андрій Юрійович,

кандидат мистецтвознавства

Ступінь актуальності теми дослідження.

Представлене до захисту дисертаційне дослідження присвячене аналізу натюрморту у жанрово-видовій структурі китайського мистецтва. У фокусі роботи – типологія, іконографія, семантика, особливості художньо-образних рішень натюрморту. Як більш пізні явище живописних практик країн Східної Азії і, безпосередньо Китаю, натюрморт, практично, залишається поза увагою сучасних досліджень. Китайський краєвид у загальних мистецтвознавчих працях як явище відсутній. Проведене дослідження є актуальним у контексті вивчення та осмислення феномену китайського натюрморту, висвітленню соціокультурних чинників, які впливали на його еволюцію та форми репрезентації.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Дисертація виконана відповідно до планів наукової роботи кафедри теорії та історії мистецтв Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Достовірність та обґрунтованість наукових результатів дисертації базується на аналізі, опрацюванні, систематизації наявних наукових та літературних джерел, що дало можливість сформулювати нові наукові положення та висновки. Структура дисертації є переконливою та побудована в логічній послідовності, об'єкт, предмет, мета та завдання роботи чітко фіксують коло досліджуваних питань. Дисертантом застосований широкий комплекс загальнонаукових та спеціальних методів дослідження. Дисертація є завершеною науковою роботою, в якій вперше показано процес трансформації китайського натюрморту у першій половині ХХ століття, висвітлено традиційні та новітні аспекти в зображенні предметного світу представниками шанхайської школи та художниками-модерністами, визначено вплив західних творчих та педагогічних практик. До наукового обігу введено новітні імена та твори.

Результати дослідження пройшли апробацію шляхом доповідей та їх обговорення на наступних наукових конференціях:

Міжнародна наукова конференція (Харків, Харківська державна академія культури, 18-19 квіт. 2024 р., доповідь: *Китайські мотиви в системі розписів музею-садиби в селі Самчики*; Міжнародна наукова конференція (Харків, Харківська державна академія культури, 20-21 квіт. 2023 р., доповідь: *Натюрморт у китайському живописі: Джузеппе Кастільйоне, його учні та послідовники*) ; Міжнародна наукова конференція «Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку» (Харків, Харківська державна академія культури, 18-19 листопада 2021, доповідь: *Мотив «Ста старожитностей» в китайському мистецтві: символіка, репрезентації.*); І Міжнародна науково-методична конференція «Сходознавство. Актуальність та перспективи». Харків, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 20 березня 2020р. , доповідь: *Натюрморт у сучасному китайському мистецтві: основні тенденції розвитку*) ; Міжнародна наукова конференція «Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку» (Харків, Харківська державна академія культури, 26-27 листопада 2020, доповідь: *«Скарби інтелектуала» в китайському традиційному живописі*) ; Міжнародна наукова конференція «Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку» (Харків, Харківська державна академія культури, 21-22 листопада 2019, доповідь: *Натюрморт у китайському живописі*); Всеукраїнська науково-теоретична конференція молодих учених (Харків, Харківська державна академія культури, 19–20 травня 2022 р. доповідь: *Китайська порцеляна у живописних візіях Сходу та Заходу*); V Всеукраїнська науково-методична конференція з міжнародною участю «Сходознавство. Актуальність та перспективи». (Харків, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 15 квітня 2021 р., доповідь: *Натюрморт у жанрово-видовій структурі китайського мистецтва*) ; Всеукраїнська науково-теоретична конференція молодих учених (Харків, Харківська державна академія культури, 23–24 травня 2020 р., доповідь: *Натюрморт у творчості Пань Юйлян*). Об'єкт, предмет та обрана проблематика дослідження відповідають паспорту спеціальності 023 – образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація.

Отже, поставлене в дисертаційній роботі наукове завдання щодо розбудови загальної картини розвитку китайського натюрморту та дотичних до нього жанрів, визначення особливостей його концептуалізації, провідних моделей та засобів репрезентації, впливу на формування натюрморту в країнах Східної Азії, повністю виконано.

Достовірність і новизна отриманих результатів.

Дисертаційна робота, отримані висновки, нові теоретичні положення є результатом самостійних досліджень здобувача, демонструють високий рівень

обґрунтованості та об'єктивності. У роботі фахово проаналізовано джерельну базу дослідження, розглянуті праці провідних українських науковців з обраної проблематики.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, дисертантом *вперше* висвітлено еволюцію натюрморту та пов'язаних і ним мотивів у китайському живописі; визначено специфіку та типологію китайського натюрморту в традиційному мистецтві, окреслено його символіку та призначення; висвітлено вплив моделей китайського натюрморту на розвиток відповідних мотивів у країнах Східної Азії; *уведено до наукового обігу* новітні імена, твори, факти; *удосконалено* історіографію питання за рахунок аналізу нових наукових праць та здобутків. *Набуло подальшого розвитку* уявлення про китайський живопис, його жанрово-видову структуру та сюжетно-тематичні комплекси.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження актуалізує проблематику жанрово-видової структури мистецтва Сходу та здійснене самостійно. Наукові гіпотези, спостереження, порівняння і сформульовані висновки відображають особистий погляд авторки, є результатом узагальнення як власного творчого і педагогічного досвіду, так і переосмислення наукового доробку попередників. З чотирьох статей, опублікованих у фахових виданнях України, дві публікації є одноосібними, одна у співавторстві з А. Корневим (авторська частина – аналіз праць, опублікованих китайською та англійською мовами), одна з С. Рибалко – керівницею семінару з арт-орієнталістики, в якому дисертантка брала участь протягом 2022-2024 рр. (авторська частина – збір матеріалу, аналіз мистецьких творів).

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях. Результати дослідження послідовно публікувалися у наукових виданнях України. Серед них – чотири статті у наукових збірках зі спеціальності (категорія Б), одна стаття у збірці за суміжним фахом (категорія Б) та дев'ять публікацій апробаційного характеру (тези доповідей на міжнародних і Всеукраїнських конференціях).

Отже, викладені в дисертації наукові результати повністю висвітлені у наукових публікаціях здобувачки та відповідають вимогам п. 8-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44.

Практичне значення результатів дослідження полягає у тому, що результати роботи також використовуються дисертанткою у творчій та педагогічній практиці. Зокрема, зібрані під час дослідження матеріали, здійснені спостереження з історії китайського живопису та натюрморту зокрема, було застосовано під час підготовки занять у межах педагогічної практики в

Харківській державній академії дизайну і мистецтв (курс «Мистецтво Сходу» для студентів-мистецтвознавців).

Візуальна частина дисертації та матеріали щодо розвитку натюрморту застосовувалися для розробки завдань у викладанні живопису в Шаньтянській художній школі. Основні положення дослідження використані в розробці робочої програми академічного живопису, який викладається авторкою студентам першого курсу Хейбейської академії образотворчого мистецтва (з 2023 року).

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам.

За своїм змістом дисертаційна робота здобувачки Чжан Чже «Натюрморт у жанрово-видовій структурі китайського мистецтва: еволюція, типологія, майстри» повністю відповідає Стандарту вищої освіти третього рівня зі спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» та напрямам досліджень відповідної освітньо-наукової програми.

Дисертаційне дослідження Чжан Чже є самостійною науковою працею, яка виконана з дотриманням принципів академічної доброчесності. Дана наукова робота не містить елементів фабрикації, компіляції, плагіату та запозичень. Використані в дисертації ідеї, результати та положення інших авторів мають належні посилання на відповідне джерело.

Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури (182 найменування), додатків. Загальний обсяг дисертації становить 267 сторінок, із них 162 – основного тексту.

Структура роботи послідовна та логічна, відповідає визначенням на початку роботи завданням.

У Вступі обґрунтовано актуальність, мету і завдання, предмет та об'єкт дослідження; сформульовано наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів, подано данні про наукові апробації та публікацію попередніх результатів роботи.

Перший розділ висвітлює основні підходи до осмислення китайського живопису і дотичних до натюрморту жанрів у фаховій літературі, підкреслює відмінність висхідних позицій та мов опису мистецтва у західному та китайському мистецтвознавчому дискурсах.

У *другому розділі* розглядаються термінологічні аспекти дослідження натюрморту та основні чинники, які справили вплив на формування його основних композиційних моделей. Основний фокус розділу – функції, структури, символіка та засоби художньої виразності, що застосовувалися у різних моделях натюрморту.

У *третьому розділі* висвітлено вплив імператора Цяньлуна на розвиток колекціонування та тенденції до увічнення цінних зразків у живописі, що завдало суттєвий імпульс для розвитку натюрморту як окремого жанру. Окрему

увагу приділено Джузепе Кастільйоне, його внеску у розробку натюрморту та подальшій інтерпретації його моделей у творах учнів і послідовників.

У *четвертому розділі* показано трансформації натюрморту на змістовному та формально-зображальному рівнях на прикінці XIX та першій половині XX століття.

Висновки дисертаційного дослідження логічно структуровані, послідовно представляють отримані результати та відповідають окресленим науковим завданням.

Мова та стиль викладення результатів

Дисертаційна робота написана українською та побудована за чіткою структурою. Стиль і рівень викладу матеріалу доступний, професійно грамотний і відповідає вимогам до написання дисертаційних досліджень.

Дисертаційна робота оформлена відповідно до вимог наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи актуальність, новизну і змістове наповнення дослідження, насиченість тексту фактологічним матеріалом, варто відзначити цілісність роботи, що не дає підстав для суттєвих зауважень. Зупинимося на окремих дискусійних моментах і рекомендаціях:

1. Ґрунтовно подану історіографію питання (підрозділ 1.1) з огляду на розмаїття та обсяг досліджених текстів, варто було структурувати, розбивши на групи за напрямками, або підходами.

2. У підрозділі 1.2, де докладно описано джерельну базу роботи, стан збереження китайських творів та провідні колекції, відсутні відомості про джерела дослідження творів корейського та японського мистецтва.

3. Попри, безперечно, вдало вибудовану у 4 розділі картину розвитку китайських моделей натюрморту у традиційному мистецтві Східної Азії, на думку опонента було би доцільним бодай окреслити долю цього жанру в першій половині XIX століття в Кореї та Японії.

4. Яскравий візуальний матеріал, представлений у додатках, значно виграв би при використанні програм верстки, скорочення інформації під ілюстраціями та винесення повного опису творів до окремого списку ілюстрацій.

5. Текст дисертації місцями потребує редагування.

Вважаю, що висловлені зауваження не є визначальними і не зменшують загальну наукову новизну та практичну значимість результатів та не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Висновок про відповідність дисертації вимогам Порядку присудження наукових ступенів.

Вважаю, що дисертаційна робота здобувачки ступеня доктор філософії Чжан Чже на тему «Натюрморт у жанрово-видовій структурі китайського мистецтва: еволюція, типологія, майстри» виконана на належному науковому рівні, не порушує принципів академічної доброчесності та є закінченим науковим дослідженням, сукупність теоретичних та практичних результатів якого розв'язує поставлене наукове завдання, що має істотне значення для галузі знань 02 «Культура і мистецтво». Дисертаційна робота за актуальністю, практичною цінністю та науковою новизною повністю відповідає вимогам чинного законодавства України, що передбачені в п. 29 Постанови Кабінету Міністрів «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» від 23 березня 2016 р. №261 зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМ №283 від 03.04.2019 р. та №502 від 19.05.2023 р., а також п. 6 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Здобувачка Чжан Чже заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 02 «Культура і мистецтво» за спеціальністю 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація».

Офіційний опонент:

кандидат мистецтвознавства,
доцент, доцент кафедри
історії і теорії мистецтва
Львівської національної
академії мистецтв

Юлія Бабунич

Юлія БАБУНИЧ

« 21 » листопада 2024 р.

